

Dragica Malić

GLASOVNE POJAVE U "ODLOMKU KORČULANSKOGA LEKCIONARA"

Razmatraju se samoglasničke i suglasničke pojave koje su karakteristične za vrijeme i prostor nastanka spomenika, a to je druga polovina 14. st. i zadarski književnojezični krug.

Odlomkom Korčulanskoga lektionara bavila sam se dosad u više navrata.¹ Uvriježeni je naziv spomenika *Korčulanski lektionar*, premda nije ni korčulanski ni lektionar u pravom smislu: korčulanski se naziva po gradu u kojemu je rukopis nađen, a lektionar po tome što sadrži obredni tekst posvećenja vode na Vodokršće kakav se nalazi i u poznatom *Zadarskom lektionaru* iz 15. st.² Takvi odlomci obrednika nalazili su se i inače u lektionarima i misalima onoga doba iz praktičnih razloga, ali tekst čitavoga obrednika na narodnom jeziku iz toga vremena nije poznat. Za rukopis je utvrđeno da je nastao 80-ih godina 14. st. i da ima istu maticu sa *Zadarskim lektionarom*.³ Stoga se njegove jezične crte moraju promatrati prvenstveno u usporedbi s tim spomenikom. Mnogobrojna nejasna mjesta u rukopisu rezultat su što nerazumijevanja izvornika (latinskoga, grčkoga, hrvatskokrvenoslavenskoga?), što višekratnoga prepisivanja, a to znači da postanak samoga prijevoda obreda seže u znatno veću starinu od vremena kada je nastao tekst (prijepis) koji nazivamo *Odlomkom Korčulanskoga lektionara*, a samim time i onoga *Zadarskoga lektionara*.⁴ U novi prijepis uvijek iznova ulaze jezična obilježja živoga narodnoga govora kraja i vremena gdje prijepis nastaje,

¹ D. Malić 1989a; 1992a; 1994.

² O nazivu spomenika v. D. Malić, 1994, 155.

³ V. J. Melich, 1903; F. Fancev, 1934, VI-VIII.

⁴ Za ZL Rešetar u uvodu izdanja ZL i RL kaže da bi se po pismu mogao datirati i u drugu polovicu 14. st., ali da se tome protivi jezik. (M. Rešetar, 1894, VII). Međutim, jezična se obilježja ZL (barem odlomka o kojemu je ovdje riječ) podudaraju s KL, za koji je nesumnjivo dokazano da pripada drugoj polovici 14. st., pa bi novije analize jezika ZL mogle dokazati i promjenu njegove datacije u ranije razdoblje.

pa za KL možemo reći da odražava jezik širega zadarskoga (sjevernodalmatinskoga, srednjočakavskoga) područja iz druge polovine 14. st. S druge strane, svaki se pisani spomenik temelji na ustaljenoj jezičnoj tradiciji, po kojoj KL pripada zadarskom književnojezičnom krugu, kojem gravitira čitavo sjevernodalmatinsko područje, uključujući otočje, kao biskupskom sjedištu, franjevačkom provincijalnom središtu i kulturnom žarištu.

Ovdje ćemo se pozabaviti glasovnim pojavama u tom spomeniku, i to onima što su karakteristične za vrijeme i područje u kojem je nastao, ostavljajući — osim izuzetno — po strani obilježja zajednička čitavom hrvatskom jezičnom sustavu.

1. Samoglasničke pojave

1. 1. Kontinuantne poluglasa

Jaki se poluglas redovito reflektira u *a*. Od potvrđenih primjera tipična je čakavska riječ *pravadno* (< *pravьdьno*) 196. Ostali primjeri za kontinuantu *a* od jakoga poluglasa ne pokazuju nikakve osobitosti, pa se ne navode.

Za čakavsko je područje karakteristična dosta česta vokalizacija slaboga poluglasa, odnosno poluglasa na mjestu slaboga poluglasa ali pod naglaskom. To je tzv. "čakavska jaka vokalnost".⁵ Ovamo u prvome redu pripada čakavska zamjenica *ča* 194v, 199v, prijedlog *va* (ispred riječi što počinju s *v* i izuzetno pred pokaznom zamjenicom): *va vek* 194, *va vse* 194v, 195, 196, *va nom* (s otpadanjem početnoga samoglasnika zamjenice, što je dosta česta čakavska pojava) 198, zatim prilog *kadi* 193v pored češćega *gdi* 195, 196, 197 i *nigdare* 194v, 198. Poluglas se vokalizira i u kosim padežima pridjeva *zal*: *zaloga* 198v, *zaloj* 193, *zalih* 200, *zalin* 197v, ali poimeničeno bez vokalizacije: *od vsega zla* 200.⁶ Do vokalizacije poluglasa može ali ne mora doći ispred sufikasa *-stvo* (< *-bstvo*) i *-ski* (< *-bski*): *božastvo*⁷ 199v i izv. *božastven* 195, 199, 199v, *svidočastvo* 193, *veličastvo* 193, 194, 195v pored *jedinstvo* 200, 200v, *Trojstvo* 200v, *dramats/t/vo* 195; *človičaski* 199v, ali češće bez vokalizacije: *nebeski* 194, 196, 197, *neprijateljski* 199v, *vragojski* 197, te *zemałski* 196 s vokalizacijom u osnovi (kao i u suvremenom jeziku). Od pojedinačnih primjera ovamo ide *služabnica* (< *služьbnica*) 193v, 194, 200 i *dažjiti* (anal. prema ovdje nepotvrđenom *dažj* < **dьzgb*, **dьzgit*, stsl. *dьzdb*, *dьzditi*) 196v. Ima i nekoliko primjera s vokalizacijom slaboga poluglasa koji nisu samo čakavski: *magljenje* (< *mьgļenьje*) 199, *prišastan* 194v (< *prišьstьnъ*), *vazda* 196, *vazdi* 196, *kada* 195, 198, *sada* 200, te u prilogu *danas* (< *dьnьsb*,

⁵ V. M. Moguš, 1977, 20-21.

⁶ U ŽSO, ZL i Zo u pridjevskim je oblicima češća vokalizacija, ali mogu biti i bez nje. — V. D. Malić, 1991, 87; M. Rešetar, 1898, Rad 134, 102; G. Ružičić, JF 9, 76.

⁷ Sklonjive riječi navode se iz praktičnih razloga u osnovnom obliku ako se ne radi o glasovnoj pojavi koja se zbiva u promjeni riječi.

anal. prema *dan*) 193v (posljednja tri primjera kao i u suvremenom standardnom jeziku). Sekundarni je poluglas vokaliziran u: *bolizan* (< *bolēzn*) 194v, *ogañ* (< *ogn*) 199v, *zemaļski* (< *zemļ*ski) 196, što također nije samo čakavska crta.

Poseban je problem *meč* 200. Taj se lik javlja i u drugih čakavskih pisaca, pa – kako se radi o prasl. posuđenici iz germ. – AR navodi Oblakovo mišljenje da su se iz got. *mēki* paralelno razvili likovi *mčb* (tako u stsl.) i *mečb*.⁸ Na isto se mišljenje poziva i Rešetar navodeći kako je lik *meč* u ZL redovan, dok je u BL običnije *mač*.⁹ U Marulićevoj je pak *Juditi* lik *mač* zastupljen 4 puta, a lik *meč* 16 puta¹⁰, što također govori u prilog tome da je *meč* uobičajen čakavski lik, a tome govore u prilog i dvije potvrde u AR iz istarskih narodnih pjesama¹¹. Za *e* u osnovi *ļubez-* obično se uzima da je u pitanju crsl. refleks poluglasa: *ļubeznivo* 196. Međutim, kao i kod *meč*, moglo bi se raditi o drugoj prijevornoj osnovi, što potvrđuju mnoge izvedenice od navedene osnove, obilatopotvrđene iz čakavskih i štokavskih pisaca.¹²

U vezi s poluglasom je i problem tzv. fakultativnoga duljenja/kraćenja. Radi se o pojavi po kojoj se poluglas ispred *j* + *samoglasnik* može produljiti u *i*, što je (staro)crkvenoslavenska glasovna pojava, ali i obratno: *i* se ispred *j* + *samoglasnik* može reducirati u poluglas, što se dešava u hrvatskom glasovnom sustavu.¹³ Likovi s *-ij-* u hrvatske su latiničke spomenike ušli crsl. posredstvom. Često je u pitanju samo crsl. ortografski uzus, dok se za izgovor pretpostavlja narodni lik bez *i*, osobito ako se javljaju i likovi koji su nesumnjivo napisani bez toga *i*, kao što je u KL. Tako se pridjev *Božji* javlja samo u narodnom liku: *Božji* 193, *Božja* 195, *Božje* 193, *Božjom* 193v, ali mnoge glagolske imenice tvorene sufiksom *-je* (< *-ije*), koje se u hrvatskim latiničkim tekstovima često upotrebljavaju pod crsl. utjecajem, u KL dolaze i u liku na *-ije*, premda su one na *-je* mnogobrojnije. Npr. *čiñenije* 195 pored *čiñenje* 199v, *okropļenije* 195v pored *okropļenje* 194, 195v, 200, *zlaminije* 193v pored *zlaminje* 193, 194v (2x). Na *-ije* još su potvrđene: *ispuñenije* 195v, *kršćenije* 195v, *umiļenije* 197 (2x), a na *-je*: *dobrostanje* 198, *inkantanje* 197, *moļenje* 196, *očišćenje* 196v, 199, *odgoñenje* 195, 195v, *odpušćenje* 195, 200v, *pitje* 196v, 197v, *pogubļenje* 199v, *pokropļenje* 199v, *položenje* 198,

⁸ AR VI, 346, s. v. *mč*.

⁹ M. Rešetar, 1898, Rad 134, 100.

¹⁰ V. M. Moguš, 1988, 237. i 239.

¹¹ AR VI, 548, s. v. *meč*, gdje se nalaze i brojne druge čakavske potvrde, premda se u nekima od njih može raditi i o crsl. utjecaju.

¹² AR VI, 279-283: 1. *ļubezan* adj., 2. *ļubezan* f., *ļubeznica*, *ļubezničiti*, *ļubeznīk*, *ļubezninstvo*, *ļubeznistvo*, *ļubēzniv*, *ļubēznivan*, *ļubēznivik*, *ļubēzniviti*, *ļubēznivost*, *ļubēznivustvo*, *ļubēznost*, *ļubēzniv*, *ļubežinstvo*, *ļubeži*, *ļubēživost*, *ļubēžļiv*, *ļubēžļiviti*, *ļubēžļivost*, *ļubēžļivustvo*, *ļubēžniv*, *ļubēžnivost*, *ļubēžnivustvo*.

¹³ V. S. Ivšić, 1970, 97.

postavljenje 195v, *posvećenje* 199v, *priloženje* 196v, *prognanje* 195v, 199, *skoreñenje* 199, *skupljenje* 199, *smišanje* 194v, *spasenje* 196v, 199, 199v, *spovidanje* 195v, *stvorenje* 193 (2x), 194v, 195v, 196, 197v, 198v, 199v (2x), **sužanje*¹⁴ 197, *svršenje* 199v, *tečenje* 199, *trepetanje* 197, *umivenje* 199, *upuñenje* 199v, **zadranje* 197, *zagnanje* 195v, *zdržanje* 195v, 199v, *zgañanje* 199v, *zvanje* 199, 199v, *želinje* 197v. Lik *-ije* javlja se i u zbirnim i apstraktnim imenicama na *-je*: *hrastije* 197v, ali *druje* 199, *zdravije* 200 pored *zdravje* 194v, 195, 197v, *poštenje* 196v, *stanje* 196v, *veselje* 196v. Prema tome, i u zapisivanju obrednoga teksta kakav je KL prevladava narodni lik na *-je*.

U instrumentalu jednine imenica ženskoga roda na suglasnik dolazi samo narodni lik na *-j-*: *kripostju* 196, *moćju* 193v, 194v, 196v, *mudrostju* 197, *ričju* 193v, 194, *solju* 195; tako i u analoškom obliku *milostjom* 193v.

Kolebanje *-ij-/j-* još se javlja u posuđenoj osnovi *dijav-/djav-*, *djab-* (lat. *dijabolus*, crsl. *dijavolv*): *dijavlove* 195, 199, *dijavlovo* 199, *dijavliih* 199 pored *djavla* 195v, 198, *djavli* 197, *djavlovo* 197, *djavlova* 195v, *djavove* 194v, *djavlje* 198 i *djabolove* 194.

Do kraćenja i ispred *j* + *samoglasnik* u poluglas, koji se kao slabi gubi, dolazi u prez. osnovi glagola *vapiti*: *vapjuć* 198v i u prilogu *tudje* 197 pored *tudije* 197v, 198 (2x), 198v, gdje je to novija pojava: *i* < *ě* (< **ṭpǝdǝ'e* > *tudėje* > *tudije* > *tudije* > *tudje*).

1. 2. Refleksi jata

Zastupljen je ikavsko-ekavski refleks jata, s time da ikavski znatno prevladava. Od korijensko-leksičkih morfema u kojima dolazi ikavski refleks zastupljeni su:

bolězn-	<i>bolizan</i> 194v
člověk-	<i>človik</i> 194, 197v, <i>človičaski</i> 199v
dě-	<i>diti</i> (3 ^{id} aor. <i>di</i>) 195
drěv-	<i>driva</i> 197, 198
grěh-	<i>grih</i> 195, 200v
krěp-	<i>kripost</i> 194, 196
měš-	<i>izmišati</i> 196v, <i>smišanje</i> 194v
rěk-	<i>rič</i> 193v, 196, 198
sěj-	<i>sijati</i> 197v
srěd-	<i>isrid</i> 193v
svět-	<i>svit</i> ('mundus') 194, 195, 200v

¹⁴ Zvezdicom se obilježavaju primjeri koji su u KL nastali pogrešnim čitanjem predloška ili se iz grafije ne mogu jednoznačno rekonstruirati. Zvezdicom se obilježavaju i pretpostavljeni prasl. likovi koji se navode u zagradi da se pokaže ishodište pojedine riječi ili morfološkog oblika.

- trěb-** *potriban* 194
věd- *spovidanje* 195v, *svidočastvo* 193, **svidoća* 196v, *svidokovati* 193,
zapovid 194v, *zapovidati* 196v, 197, 198, *zapoviditi* 193v, 195, 198,
zapovidan 197
větr- *vitar* 196v
vrěm(en)- *vrime* 193, 199v.

Ikavski refleks redovit je još u prefiksima *prě-* i *ně-* i u prijedlogu *prědъ*: *pribivati* 193, 198, 200, *pristajati* 198v; *niki* ('neki') 193v; *prid* 194.

Hiperikavizam je: *zlamenje/zlaminije* (< *znamenije*) 193v, 194v (2x)/193v.

Ekavski refleks dolazi u korijenskim morfemima:

- měšt-** *mestih* (L^{jd}) 197v, 199, 199v
těles- *telesam* 196v, *telesi* 195
věr- *veran* 199v.

Mješoviti je refleks u korijenskom morfemu:

- věk-** *vek* 194, 194v, 195, *va...veki* 194v; *vik* 195, *viki* 196, *vikom* 196,
vikova 194, ali samo *vični* 198, *vični* 194, 198, *vične* 196.

Ikavski korijensko-leksički morfemi pokazuju izrazitiji ikavizam u odnosu na pravilo Jakubinskoga i Meyera, tako *spovidanje*, *svidočastvo*, **svidoća*, *svidokovati*, *zapovidati*, dok bi *vek* po tom pravilu imao biti ikavizam, a ovdje je refleks mješovit. Za KL Rešetar navodi da ima uglavnom ikavizam, a ekavski refleks da mu je "u istijem riječima i na istijem mjestima, gdje je *e* u *Z*" (istakao Rešetar); *e* ima i u riječi *vek* u nekim molitvama koje u ZL nisu prevedene s latinskoga.¹⁵ Radi se zapravo o priložnoj svezi *va vek vikova* 194, *va vse veki vek* 194v, *va vse vik vek* 195, *va vse viki vikom* 196, koja u ZL dolazi neprevedena s lat. (*Per omnia saecula saeculorum*). Fonološko i morfološko variranje u KL moglo bi biti posljedica izbjegavanja monotonije u izrazu koji se često ponavlja. Zapravo, u ZL je korijen *měšt-* mješovit, pa se ni u tome KL i ZL ne slažu potpuno, ali to može biti i posljedica kraćine teksta KL. Riječ *telo* u KL u jedini nije potvrđena, a u množini i u drugim spomenicima dolazi s ekavskim refleksom.¹⁶ Ako se KL usporedi još s RiZ i ŠM, vidi se da od potvrđenih korijensko-leksičkih morfema u RiZ s ikavskim refleksom dolazi *misto*, a ŠM ima ikavski refleks u korijenu *věk-*.¹⁷ U RiZ prefiks *prě-* dolazi s ikavskim, a prijedlog *prědъ* s ekavskim refleksom¹⁸, a u Zo prijedlog dolazi s ikavskim refleksom, dok prefiks ima mješoviti

¹⁵ M. Rešetar, 1898, Rad 134, 110-111. — Za reflekske jata u ZL v. i S. Manojlović, 1983, 181-187.

¹⁶ V. npr. M. Rešetar, 1898, Rad 134, 110; V. Jakić-Cestarić, 1957, 409, 412; S. Manojlović, 1964, 98, 100, 101; isti, 1983, 185; D. Malić, 1990, 125.

¹⁷ D. Malić, 1977, 82-83; 1973, 112-114.

¹⁸ D. Malić, 1977, 83.

refleks, s velikom prevagom ikavskoga¹⁹. U ŽSO navedeni prijedlog i prefiks dolaze s mješovitim refleksom, s time da je u prijedlogu zastupljenost obaju refleksa podjednaka, a u prefiksu prevladava *e*.²⁰ U ispravama sa zadarskoga kopna i s otočja 15–16. st. ekavski su korijeni (od zastupljenih u KL): *krěp-*, *měst-*, *věr-*, *těl(es)-*, a mješoviti *věd-*, *věk-*, prefiks *prě-* i prijedlog *prědv*.²¹ U Zo ikavski je korijen *měst-* i *věk-*, a mješoviti *věr-*.²² Ostale spomenike sa zadarskoga područja do u 17. st. s obzirom na refleks jata istražili su V. Jakić-Cestarić i S. Manojlović.²³ Njihovo istraživanje pokazuje da upravo korijensko-leksički morfemi potvrđeni u KL, te prefiks *prě-* i prijedlog *prědv* pokazuju šarolikost u realizaciji mješovitih ikavsko-ekavskih refleksa jata, a isto je tako i u više-manje suvremenim govornima s toga područja.²⁴

KL se s obzirom na ikavsko-ekavski refleks jata u potpunosti ne slaže ni s jednim od navedenih spomenika, niti postoji potpuno podudaranje među bilo koja dva druga uspoređivana spomenika. Pitanje je koliko refleksi jata potvrđeni u književnim tekstovima odražavaju zavičajni govor pisca/pisara i treba li po njima tražiti izvorni govor koji je u osnovi djela. U literaturi se ponekad inzistira na tome. Tako poznata Ružičićeva monografija o Zoranićevu jeziku²⁵ nosi podnaslov "Zadarski dijalekat u početku XVI veka". Manojlović pak veliko značenje pridaje utjecaju migracijskih struja nakon pada Bosne 1463. godine na govore Zadra i okolice.²⁶ Pritom ne uzima u obzir da je podjednaka neujednačenost u refleksima jata zastupljena i u spomenicima starijim od navedenih migracijskih strujanja. S druge strane, teško je vjerovati da bi novi doseljenici odmah počeli djelovati na jezik pisaca/pisara, koji se naslanjaju na već izgrađenu jezičnu tradiciju. Prije će biti da pisci srednjočakavskoga ikavsko-ekavskoga područja — poznavajući različite mogućnosti reflektiranja jata — variraju te reflekse u skladu sa svojim književnojezičnim postupcima, želeći postići određena suzvučja u rečenici koju pišu.

Od tvorbenih sufikasa s jatom potvrđen je u KL samo priložni *-dě > -di*: *gdi* 195, 196, 197, *godi* 193, 194, 194v, 195, 195v, 196, 197, 197v, *kadi* 193v, *ondi* 198, 199v, *vazdi* 196, te glagolski *-ěti > -iti*: *jimiti* 195v, *razumiti* 197v. Ikavski su (po JM pravilu) i svi oblici izvedeni od infinitivne osnove glagola na *-iti < -ěti*: aor. *vidih* (1^{jd}) 193 (2x), *prozri* (2^{jd}) 199v, *di* (3^{jd}) 195, *zagrmí* (3^{jd}) 193, *zapovídi*

¹⁹ G. Ružičić, 1930, JF 9, 57-58.

²⁰ D. Malić, 1990, 123, 134-135.

²¹ V. Jakić-Cestarić, 1957, 409-410.

²² G. Ružičić, 1930, JF 9, 49, 53, 56.

²³ V. Jakić-Cestarić, 1957; S. Manojlović, 1964. Nijedno od njih ne uključuje KL među zadarske spomenike. — V. i usporedbu refleksa jata u Barakovića s onima u Zoranića u J. Lisac, 1979.

²⁴ V. npr. M. Kušar, 1894, 2-3; B. Finka, 1977, 87-90; S. Manojlović, 1970, 160-164. i dr.

²⁵ G. Ružičić, 1930. i 1931.

²⁶ S. Manojlović, 1964, 101-103; 1970, 156-157; 1983, 179.

(3^{jd}) 193v, 195, 198, imper. *hotij* (2^{jd}) 198, *jimijte* (2^{mn}) 196v, ptc. akt. *jimili* 198v, gl. im. *želinje* 197v.²⁷

Deklinacijski morfemi s *ě* po JM pravilu imaju *i*, ali je teško govoriti radi li se u tim oblicima o refleksu jata ili o utjecaju palatalne deklinacije na nepalatalnu. Primjeri: DL^{jd} imenica i zamjenica: *u jedinstvi* 200, 200v (pa analogno i *v jimeni* < *jimene* 197v), *u strani* 193v, *na visini* 198v, *tebi* 193v (2x), 197; L^{mn} imenica: *u mestih* 197v, 199, 199v, *u stanih* 197, 200, *po zakonih* 196v; GL^{mn} i D^{mn} zamjenica: (*u*) *vsih* 199 (2x), *vsim* 196v. U primjeru za D^{jd} *tebe* 196 ili se radi o crsl. izgovornom uzusu (*ě* = *e*)²⁸ ili potječe iz nekog sjevernočakavskog predloška s ekavskim refleksom jata i u obličnim morfemima.

1. 3. a < ę, re < ra

Za tipične čakavske crte *a* < *ę* i *re* < *ra* samo je po jedna potvrda: *žajan* 197v, *naresti* 199.

1. 4. Slogotvorni r i l

O slogotvornima *r* i *l* u hrvatskim latiničkim spomenicima 14. st., među njima i KL, pisala sam u jednom ranijem radu.²⁹ Tamo sam utvrdila da se, ostavivši po strani narodni izgovor, koji se sporadično probija u tekstove toga vremena, u hrvatskim latiničkim spomenicima 14. st. nastoji slijediti knjiško crkvenoslavensko čitanje, odnosno čitanje uobičajeno u hrvatskoj glagoljaškoj sredini, kao kulturno dominantnoj. Za to se čitanje pretpostavlja izgovor *šva* + *r*, *l* i taj se izgovor nastoji zabilježiti. Naime, grafijska sredstva kojima se slogotvorni *r* i *l* bilježe toliko su raznolika da sva ona ne mogu biti odraz izgovora u narodnim govorima. Prije je vjerojatno da se nedovoljno diferencirani (polu)glas uz *r*, *l* bilježi raznim grafemima za vokalske foneme. Tako se u KL slogotvorni *r* bilježi sa: *ar* (34x), *er* (6x), *ra* (3x) i *r* (1x), s time da su u istoj riječi potvrđene sve tri grafije: *surah* 193, *fuerhu* 193 (2x), 193v, *fuerchu* 199v, *suarch* 196, *suarh* 196v, 196v, *suarhu* 196v (2x), 200v, *čuāchu*³⁰ 193, *čuarchu* 196v, što pokazuje da se radi o izgovoru *svrh/svrhu*, *zvrhu*. Ostali su primjeri za slogotvorni *r*: **brza* 196v, *druje* 199, *krv* 193v, *smrt* 195, *srce* 195, 197v, *svršiti* 200, *svršenje* 199v, *zagrmiti* 193, *zdržanje* 195v, 199v, te sekundarni slogotvorni *r* u posuđenicama: *Isukrst* 193v, 194v, 195,

²⁷ Oblici *živeš* 194v, *živet* 194, 196, 200, 200v nisu ekavski refleksi jata u prezentu glagola *živěti*, nego pravilan prezent glagola *živisti*, *živem* – AR XXIII, 449, s. v. *živisti*, *živěm* kaže da se govori "samo u našim jugozapadnim krajevima", te donosi potvrdu iz Vitezovićeve rječnika, iz Kačićeva *Razgovora* i Daničićevih *Poslovica*.

²⁸ O crsl. izgovornom uzusu v. E. Hercigonja, 1983, 4, bilj. 8. Takvi su primjeri u srednjočakavskim spomenicima rijetki. U ŽSO potvrđena su samo dva: L^{mn} *vseh* 53v i 2^{mn} imper. *pridete* 117 (v. D. Malić, 1990, 144).

²⁹ D. Malić, 1992b.

³⁰ *ā* je kratica za idući (izostavljeni) *r* – v. D. Malić, 1989a, 23.

195v, 196, 197, 197v, 198v (2x), 199, 200 (2x), *Krst* 193v, 194, 198v, 200v, *Krstov* 193v, *krstiti (se)* 193 (2x), 193v, 200v, *kršćenije* 195v (< *Christos*).

Za slogotvorni *l* grafija je u KL ujednačenija nego u drugim latiničkim spomenicima 14. st.: *ul* (za slogotvorni *l*) potvrđeno je 3 puta, ali javlja se i refleks *u*, koji očito potječe iz narodnoga izgovora: *puk* 198 pored *plk* 197³¹, *napunil* 197v, *upušenje* 199v, te nesiguran primjer *ispušenje* 195v (u ZL na tome mjestu stoji *ispujenje*, što bolje odgovara smislu). Time se KL slaže s drugim latiničkim spomenicima 14. st., od kojih RiZ ima samo refleks *u*.³²

1. 5. Prejotacija početnoga *i*, konsonantizacija *i*, otpadanje *i* u prijedlogu/prefiksu *iz/iz-*

Domaće riječi s početnim *i* (osim prijedloga/prefiksa *iz/iz-*) dobivaju prejotaciju: *jiniti* 195v, *jima* 194, 195, *jimat* 200, *jimijte* 196v, *jimili* 198v, *jistinim* 193, *jistinu* 196, *jime* 194v (2x), 196v, 197v, 198v i d. (ukupno 18x), *jimeni* 197v, a samo jednom s grafemom *i*, koji vjerojatno ima glasovnu vrijednost *ji*: *ljimena* 200. Od biblijskih vlastitih imena prejotaciju ima posve odomaćeno *Jivan* 193 (2x), 193v. Ostala biblijska imena dolaze bez prejotacije: *Isukrst* 193v, 194, 194v, 195v, 196, 197, 197v, 198v, 199, 200 (2x), *Izak* 198v, *Izmael* 197v; *izraelski* 193v.

Prejotacija je potvrđena i u prilogu *jošće* 194v, 195v (2x), 196, 196v (2x), 197v, 198, 199v.

Konsonantizacija primarnoga *i* potvrđena je u prezentskoj osnovi glagola *zajati* (inf. nepotvrđen): *zajmeš* (< *zaiમેશ*) 194v.

Otpadanje početnog *i* u prijedlogu prefiksu *iz/iz-* potvrđeno je u primjerima: *z hiž* 194; *skorešenje* 199, *spovidanje* 195v, *spuditi* 194, 194v, *zgaňanje* 199v. Češći su primjeri bez toga otpadanja: *iz koga* 197, *iz nega* 197v, 198; *iskoreniti se* 199, *iskupiti* 196v, *ispušenje* 195v, *isrid* 193v, *istočnik* 195v, *istrepetati* 194v, *izbaviti* 200, *izbavitelj* 195, 200, *izbojati se* 194v, *iziti* 195, *izlisti* 198, *izmišati* 196v, *izreneš* (2^{id} prez. od *izgnati*) 198, *izvesti* 193v. Time se KL slaže sa ZL, za koji Rešetar kaže da samoglasnik otpada "samo nekoliko puta u prijedlogu *iz*".³³ Ovo čuvanje *i* u prijedlogu/prefiksu *iz/iz-* mogla bi biti književnojezična crta.

1. 6. Ispadanje *i* i kontrakcija samoglasnika

Ispadanje samoglasnika potvrđeno je u pokaznih zamjenica *ou*, *on* kada se nalaze u prijedložnom izričaju s prijedlogom koji svršava samoglasnikom, gdje je "zamjenica akcentom vezana za prijedlog u jednu riječ, pa je tu nestalo *o* (od *ovaj*) uprav u sredini od riječi"³⁴. To je poznata čakavska crta, potvrđena već u

³¹ Graf. *upulchu* = *u plku*.

³² D. Malić, 1992b, 106-108.

³³ M. Rešetar, 1898, Rad 134, 153.

³⁴ M. Rešetar, 1898, Rad 134, 153. — Rešetar se ne slaže s Kušarovim mišljenjem (Rad 118, 4) da se u rapskome *vâ v* radi o sažimanju *a* iz prijedloga *i* o iz zamjenice u dugo *a*, već da se tu radi o

VZ, u ŽSO i Zo³⁵, a ima je i u suvremenim govorima³⁶. Primjeri u KL: *va nom* 198, *po vom* 194v pored *od ovoga* 199v, *v ono* 193, *v onoga* 193v (5x), *po ove vode* 194.

Stara je čakavska kontrakcija samoglasnika, potvrđena od prvih pisanih spomenika, u oblicima i tvorenicama odnosno zamjenice *ki*, *ka*, *ko* (< *kyi*, *kaja*, *koje*): N^{jd} m. r. *ki* 193, 194, 195 i d. (ukupno 25x), G^{jd} m. i sr. r. *koga* 193v, 194v, 196 (2x), 197, 197v, 198v, D^{jd} m. r. *komu* 197v, L^{jd} m. r. *kom* 197v, N^{jd} ž. r. *ka* 194, 196v, G^{jd} ž. r. *ke* 196v, 197v, N^{mn} m. r. *ki* 198, 198v, N^{mn} sr. r. *ka* 199, L^{mn} *kih* 199; A^{jd} ž. r. *niku* 198v; N^{jd} m. r. *usaki* 193v, 198v, D^{jd} m. r. *usakomu* 194, N^{jd} ž. r. *usaka* 194, G^{jd} ž. r. *usake* 195, 199, 200, D^{jd} ž. r. *usakoj* 193, 195v, N^{mn} ž. r. *usake* 193v.

Novija je pojava kontrakcija u u GDL^{jd} m. i sr. r. posvojnih zamjenica *moj*, *tvoj* (za povratno-posvojnu nema potvrda): *moga* 197, *tvoga* 194v, 195v, 197v, 198, 200; *tvomu* 198; *tvom* 194, 194v, 197v. Svi ostali oblici dolaze bez kontrakcije. U tome se KL slaže sa ŽSO, ZL i BL, dok Zo ima sažimanje u svim oblicima zamjenica *moj*, *tvoj*, *svoj*³⁷, ali tamo je to vjerojatno knjiški utjecaj dubrovačke poezije.

1. 7. Razvoj prijedloga *vъ* i prefikasa *vъ-/vъ-*, *vъz-*

Razvoj nekadašnjega prijedloga *vъ* i prefikasa *vъ-/vъ-*, *vъz-* granična je samoglasničko-suglasnička promjena. Radi se naime o pojavi samoglasnika *u* na mjestu navedenog prijedloga i prefikasa. O razvoju prijedloga i prefikasa *vъ* (za prefiks u KL nema potvrda) u našim govorima postoje nesuglasice u lingvističkoj literaturi: u jezičnopovijesnoj literaturi uzima se da se u čakavštini poluglas *u* *vъ* pod naglaskom ili u teškom suglasničkom skupu vokalizirao u *a*, a inače je kao slabi otpao, pa *vъ* > *v*. Kasnije se *v* vokalizirao u *u*, najprije u teškim suglasničkim skupovima, a zatim i u drugim položajima.³⁸ Novija dijalektološka literatura uzima da je *vъ* izravno dalo *u*.³⁹ Neizdiferencirana nas srednjovjekovna grafija prijeći da pojavu odredimo sa sigurnošću. Naime, u latinici se fonemi *v* i *u* djelomično pišu istim grafemima, dok bi u glagoljici pisanje *v* moglo biti posljedica crkvenoslavenske pisarske tradicije. Međutim, pisanje *v* u glagoljici bez znaka za poluglas, te pisanje *f* za *v* pored pisanja *u* za isti prijedlog/prefiks u latinici (kao i neke druge grafijske pojedinosti) sugerira dvostupanjski razvoj: 1. *vъ* > *va*, *v* i 2. *v* > *u*, tim

analogiji prema *va to*, *va tom*.

³⁵ A. Mažuranić, 1842, 88; D. Malić, 1991, 93-94; G. Ružičić, 1930, JF 9, 75.

³⁶ Npr. M. Kušar, 1894, 4.

³⁷ V. D. Malić, 1991, 113; M. Rešetar, 1898, Rad 134, 152; G. Ružičić, 1931, JF 10, 2-3.

³⁸ V. npr. M. Rešetar, 1898, Rad 134, 104-106; G. Ružičić, 1930, JF 9, 85-89; D. Malić, 1973, 124-127.

³⁹ *Fonološki opisi*, passim.

prije što se pisanje *u* na mjestu prijedloga/prefiksa *vr* javlja najprije u nekim položajima (ispred suglasnika *v* i u drugim teškim suglasničkim skupovima) i što se prijedlog i prefiks ne razvijaju posve paralelno.⁴⁰

U grafijskom predočavanju navedene pojave u KL ima dosta sličnosti kao u više-manje istovremenim ŽSO, ali ima i nekih razlika: suglasnik *v* piše se u oba spomenika grafemima *u*, *v*, *f*, dok se samoglasnik *u* osim grafemom *u* piše i grafemom *v*, osobito kad je u pitanju veliko slovo. Kako se grafem *f* piše i u položajima u kojima *f* ne može stajati kao alofon suglasnika *v* (ispred samoglasnika, sonanata i zvučnih suglasnika), to je njegova vrijednost na mjestu primarnoga *v* nesumnjivo *v*, dok grafemu *u* ne možemo jednoznačno odrediti glasovnu vrijednost.⁴¹ Stoga određivanje glasovne vrijednosti *u*, *v* = *u* u nekadašnjem prijedlogu i prefiksu *vr*, *vr*-/*vr*- može biti samo aproksimativno.⁴² U svome čitanju KL i u daljim bavljenjima tim spomenikom⁴³ iskoristila sam tu aproksimativnu mogućnost: grafeme *f* i *v/V* čitala sam na mjestu primarnoga *v* kao *v*, a grafem *u* kao *u*. Na temelju takva čitanja dobila sam za prijedlog *vr* ove rezultate: lik *v* potvrđen je 14 puta, a lik *u* 32 puta (pored *va* 5 puta). Ovom prigodom moram taj pristup i taj rezultat ponešto revidirati. Ima za to više grafijskih razloga. Naime, u KL u pisanju suglasnika *v* grafemima *f* i *u* postoje neke pravilnosti (i u tome se KL razlikuje od ŽSO): *f* se piše na početku riječi ispred sonanata, u osnovama *vs-* i *djavl-/dijavl-*, te na kraju riječi. U ostalim položajima piše se *u*: na početku riječi ispred samoglasnika, u intervokalnom položaju, u dvočlanim i tročlanim suglasničkim skupovima na početku riječi ili sloga (*hv*, *sv*, *tv*, *zv*, *stv*). Prema tome, kada u prijedlozanim izričajima (koji su akcenatski jedna riječ) piše *f*, tada se očito želi naglasiti da se radi o *v*. Takvi su primjeri: *fđobitcy* (= *v* dobitci) 197v, *fgime* (= *v* ime) 197, *fgimeni* (= *v* jimeni) 197v, *fpostafgliengi* (= *v* postavljenji) 195v. Sigurno se radi o liku *v* i u položajima u kojima se prijedlog *v* gubi u teškom suglasničkom skupu: *fsachom/chom* (= /*v*/ vsakom /*v*/ kom) 195v, *čdarčangi*, *čdračangi* (= /*v*/ zdržanji) 195v, 199v. Takvih primjera ima dosta u ŽSO.⁴⁴ Međutim, neki primjeri sugeriraju da grafem *v/V* na mjestu navedenoga prijedloga treba čitati *u* a ne *v*. Kada piše *vuodu* 195, *u vino* 193 *ufragoliach* 199, onda je jasno da pisar želi naglasiti da prijedlog i početni suglasnik naredne riječi nisu isto. Prema tome, te primjere treba čitati: *u vodu*, *u vino*, *u vragolijah*. Tome treba pridodati da se na početku riječi ispred samoglasnika suglasnik *v* redovito piše *u*. Jedini je izuzetak navedeno: *u vino*. Kako grafem *V* kao veliko slovo može značiti i *u*, to su primjeri *Vonoga* 193v (5x) diskutabilni. Kako je u jeziku starijih razdoblja nepoželjan hijat, vjerojatnije je čitanje *v*. U primjerima [*V*]ono (= *V/U* ono)

⁴⁰ V. npr. o tome u ŽSO: D. Malić, 1989b, 147-148; 1991, 114-116.

⁴¹ V. D. Malić, 1989a, 33-36; 1989b, 147-148.

⁴² V. o tome: D. Malić, 1989a, 33-36.

⁴³ D. Malić, 1989a, 10-20; 1992a; 199.

⁴⁴ V. D. Malić, 1993, 185-186.

193, [V]gigitinu (graf. pogr.; = V/U jistinu) 196 na mjestu prijedloga je prazno mjesto za inicijal, koji nije ispisan. Ostale primjere napisane s *u*, od kojih su neki s prijedlogom pred sonantima, što bi po pravilu koje se primjenjuje u KL trebalo pisati s *f* za *v*, vjerojatno treba čitati *u*: *u jedinstvi* 200, 200v, *u jime* 194v (2x), 195, 195v (2x), 196, 198 (2x), 198v, 200v, *u mestih* 197v, 199v, *u Mezopotaniji* 197v, *u njih* 195, 199, *u vsih* 199 (pored spomenutoga /v/ usakom 195v); *u čistoći* 199v, *u hiži* 197, *u hrastija* 197v, *u kih* 199, *u kom* 197v (pored /v/ kom 195v), *u pitji* 197v, *u plku* 197v, *u pustinji* 198, *u stanih* 200, *u strani* 193v. Polazaći s tog stajališta, sigurnih bi likova prijedloga *v* bilo svega četiri i četiri u kojima se gubi zbog lakšega izgovora, a sedam je nesigurnih primjera. Svi ostali primjeri imali bi biti za noviji prijedložni lik *u*. U 14. st. teško je pomišljati na izvanjski štokavski utjecaj, koji bi se morao uzeti u obzir ako se ne pretpostavi izravan razvoj *vb* > *v* > *u*. Treba ipak spomenuti da Rešetar za ZL upravo na temelju pisanja prijedloga *v* grafemom *f* i grafem *u* čita kao *v*⁴⁵, ali čini se da njegova analiza nije bila dovoljno precizna.

Za nekadašnji prefiks *vb-* u KL nema potvrda, a za *vbz-* samo ih je nekoliko. U tri je primjera uobičajen srednjoločakavski razvoj: *vbz-* > *vz-* > *z*⁴⁶: *zdržanji* (L^{id}; < *vzdržanije*) 195v, 199v (već je spomenuto da se u ova dva primjera gubi i prijedložni *v*, pa ih treba čitati: /v/ *zdržanji*), *znati* (< **vbzbnati* 'prepoznati') 193, a samo je jednom potvrđeno *vbz-* > *uz-*: *uzdavati* 196, očito zbog veće ekspresivnosti (*Mi tebe vazda i vazdi hvalu uzdajemo*). Taj je lik potvrđen u više srednjoločakavskih i južnočakovskih pisaca 15-16. st., dok su likovi *zdati* i *zdavati* vrlo slabo zastupljeni.⁴⁷

1. 8. Samoglasničke promjene u posuđenicama

Posuđenica u KL nema mnogo i većina ih je među teološkim i biblijskim pojmovima te biblijskim vlastitim imenima. Iz svakodnevnoga je života prasl. posuđenica *hiža*⁴⁸ 193v (3x), 194, koja se više i ne osjeća kao posuđenica. Stare su po-

⁴⁵ M. Rešetar, 1898, Rad 134, 104. — U BL Rešetar konstatira samo *u*, ali taj spomenik pripada južnočakovskom jezičnom području, gdje je ta promjena ranije provedena (v. npr. u PL iz 1250. — D. Malić, 1988, 65-66, 98).

⁴⁶ V. brojne primjere te pojave u ŽSO: D. Malić, 1993, 186. Za ZL Rešetar navodi samo *vzmlje*, *ustani* (Rad 134, 104), a govoreći o nestajanju samoglasnika *i* u prefiksu *iz* navodi i *skrsnutje*, *skrsnuti*, te govoreći o ispadanju samoglasnika u sredini riječi navodi i primjere *zvapi*, *zvapivši* (za koje i kaže da su možda od *uzvapi*, *uzvapivši* — Rad 134, 153). U Zo ima više takvih primjera. Ružičić kaže za ZL: "I Z ima nesumnjive primere ovoga gubljenja *v* i u znatno većem broju nego Zoranić, ali ih Rešetar nije pravilno ocenio. ... Jasno je, dakle, da je ovo bio stvarni pojav zadarskog dijalekta." (JF 10, 38-39).

⁴⁷ V. AR XXII, 687-688, s.v. 4. *zdati* i 2. *zdavati*. Za lik *vazdavati* samo je jedna štokavska potvrda iz isprave bosanskoga kralja Tomaša Ostojića iz 1446, a za *vazdati* jedna iz štokavskih narodnih pjesama (AR XX, 641).

⁴⁸ V. ER I, 668, s. v. *his*.

suđenice, koje odražavaju glasovne promjene u skladu s prvotnim (naslijeđenim iz prasl.) hrvatskim vokalizmom: *djaval*, *kraļ*, *križ*, *Krst* i izv. U *djaval* (lat. *diabolus*) 195v, 197 i izv. *djavlov* 194v, 195v, 197, *djavli* 198, *djabolov* 194, te *Krst* (lat. *Christus*) 193v, 194, 198v i izv. *Krstov* 193v, 200v, *krstiti (se)* 193 (2x), 193v, 200v, *kršćenije* 195v strani kratki *i* dao je meki poluglas, koji se u osnovi *djavl*-kao slabi izgubio, a u *Krst* i izv. uz *r* dao je slogotvorni *r*. Osnova *djavl*- potvrđena je u KL i u liku *dijavl*:- *dijavlov* 195, 199 (3x), ali to je samo crsl. ortografski utjecaj. U *križ* (lat. *crux*, *-ucis*, frl. *croce*) strani *u*, odnosno dugi *o*, dao je *y* (jeri), a on normalnim razvojem *i*.⁴⁹ *Kraļ* (lat. *Carolus*) 197, 199 i izv. *kraļevati* 194v, 195, 196, 200, 200v pokazuju prasl. metatezu likvida *ar* > *ra*, koja se još ostvarivala i po doseljenju Hrvata na današnji prostor.

U *Abram*, *Abramov* (lat. *Abraham*) 197v, 198v gubi se lat. *h* i dolazi do sažimanja *aa* > *a*. Lik *ebrajski* (lat. *hebreicus*) preuzet je po starogrčkom čitanju (grč. ἑβραϊστικός).⁵⁰ Riječ *dramatstvo* (kslat. *deramare*) 195 primljena je romanskim posredovanjem.⁵¹ *Isukrst* (< *Isus Krist*, lat. *Iesus Christus*) 193v, 194v, 195, 195v, 196, 197, 197v, 198v (2x), 199, 200 (2x) ima početni samoglasnik po grčkom izgovoru⁵², što znači da je vrlo stara posuđenica, a u *Jivan* (lat. *Iohannes*) 193 (2x), 193v početni je *i* od *jo* > *jo* > *i*.⁵³ Prejotacija se javlja kao u domaćim riječima jer je to uobičajeno i staro osobno ime.

Za *Ragvelov* (od lat. *Raguel*) 198 nije sigurno dolazi li do konsonantizacije *u* > *v* (graf. D^{id} *Raguelouu*), ali se ona pretpostavlja jer se u starim posuđenicama nastojao izbjeći hijat.

U ostalim posuđenicama: (*ark*)*anjel* (lat. *arch/angelus*) 197, 197v, 198, 198v (2x), *apostol* (lat. *apostolus*) 195, *fantazma* (grč. φάντασμα⁵⁴) 193v, *kerubin* (lat. *cherubinus*) 198v, *serafin* (lat. prema hebr. *serafim*⁵⁵) 198v; *Asmodej* (lat. *Asmodeus*) 198, *Elizej* (lat. *Eliseus*) 193, 194v, *Izmael* (lat. *Ismael*) 197v, *Mojzes* (lat. *Moyses*) 198, *Rafael* (lat. *Raphael*) 198; *Mezopotanija*⁵⁶ (lat. *Mesopotamia*) 197v; *galilejski* (od lat. *Galilaea*) 193v, *izraelski* (od lat. *Israel*) 193v nema samoglasničkih promjena.

⁴⁹ V. ER I, 401-403, s. v. *djaval*; II, 197-198, s. v. *Krst*; 201-202, s. v. *križ*.

⁵⁰ ER I, 663, s. v. (*H*)*èbrej*.

⁵¹ ER I, 505, s. v. *dramatan*.

⁵² ER I, 734, s. v. *Isus*.

⁵³ ER I, 737, s. v. *Īvan*. Skok pretpostavlja i mogućnost da je početni *i* od prijevornog lika *s ie* kao u *Isus* < *Iesus*.

⁵⁴ ER I, 505, s. v. *fantazija*.

⁵⁵ ER III, 223, s. v. *serafim*.

⁵⁶ Za *n* na mjestu lat. *m* v. odj. 2.5.

2. Suglasničke pojave

2. 1. Refleksi prasl. *tj', *dj', *st', *zg'

Prasl. *t' > ć u svim leksemima, tvorbenim i morfološkim kategorijama kao u hrvatskom jezičnom sustavu općenito, pa se primjeri neće navoditi. Izgovorna mu je vrijednost vjerojatno, kao i inače u čakavskim govorima [t'], tj. palatalizirani dental, koji se samo iz praktičnih razloga bilježi ć.

Za čakavski refleks j < *d' potvrde su: *zapujen* 195v, te u čestici za pojačavanje -je < -*d'e (crsl. -žde): *takoje* 198, 199 i nesigurno *takije* 198v, *tudije/tudje* 197v, 198 (2x), 198v/197. Jednako kao refleks prasl. *d' ponaša se i grč.-lat. palatalni g: *anjel*, *anjelski*, *arkanjel* (lat. *angelus*) 197, 197v, 198, 198v (2x).

Prasl. *st' > šć (za ć vrijedi što je gore rečeno): *jošće* 194v, 195v (2x), 196, 196v (2x), 197v, 198, 199v, *kršćenije* 195v, *očišćen* 196, *očišćenje* 196v, 199, *očišćujemo* (1^{jd} prez.) 200v, *odpušćenje* 195, 200v, *suprotivščina* 199, *zašćititelj* 195v, 195v.

Za prasl. *zg' > žj samo je jedna potvrda: *dažjiti* 196v.

Za refleks prasl. *sk', *zd' nema potvrda.

2. 2. Suglasnici v i f

Suglasnik v u srednjočakavskim spomenicima (i u govorima) lako se gubi, osobito kao prijedlog i dio prefiksa *vz-* (v. odj. 1. 7.). U srednjočakavskim tekstovima obično se gubi ispred sufiksa *-stvo* (kao npr. *kraļestvo*), ali takvih primjera u KL nema. U jedinom primjeru za izmjenu unutar toga sufiksa: *božast/v/u* (graf. *bočastu*) 199v vjerojatno se radi o pisarskoj greški (izostanku jednoga u = v) pored *božastvene* 199v. Ostale imenice na *-stvo* imaju taj sufiks neizmijenjen: *jedinstvo* 200, 200v, *svidočastvo* 193, *Trojstvo* 200v, *veličastvo* 193, 194, 195v.

U osnovi *vs-* (< *vbs-*) v se ne mijenja.⁵⁷ Dolazi u kosim padežima zamjenice *vas*: *usa* 194v, 196, 197, 197v, 199, *vse* 194v, 195, 195v, 196, 197, 198, 199 (4x), 199v (2x), *vsega* 193, 200, *usi* 196v (2x), 197, 200v, *vsih* 199, *vsim* 196v, *vsu* 197; u oblicima zamjenice *usaki*: *usaki* 193v, 195, 198v, *usaka* 194, *usake* 193v, 195, 199, 200, *usakoj* 193, 195v, *usakom* 195v, *usakomu* 194; izvedenicama: *vsemog* 194, 197v (2x), 198, 198v, *vsemogući* 195, 197, 199, 200v.

Prasl. je pojava gubljenje osnovnoga v iza prefiksa *ob-*: *obarovati* 193v, 199v, 200, *obratiti* 193v.

Suglasnik f dolazi samo u posuđenicama: *fantazma* 193v-194, 194v, *serafin* 198v; *Rafael* 198. Od domaćih riječi u kojima je moguća pojava f potvrđene su *hvala* 196, *hvaliti* 198v bez promjene *hv* > f. Suglasnik f u ono je doba već sastavni dio suglasničkoga fonološkoga sustava.⁵⁸

⁵⁷ O pisanju grafema f za v v. D. Malić, 1989a, 33-35, a v. i odjeljak 1.7.

⁵⁸ V. u ŠM *ufanje* i u ŽSO *ufati*, *ufanje*, *zaufanje* (D. Malić, 1973, 183; 1993, 188).

2. 3. Pojedinačne suglasničke pojave

Druga palatalizacija potvrđena je: u imeničkoj deklinaciji u L^{jd} m. r. *v do-bitci* 197v, N^{mn} m. r. *zlovoľnici* 196v; u pridjevskoj deklinaciji u G^{mn} *unozih* 193, ali u P^{jd} m. r. *velikim* 198v i I^{mn} *unogimi* 199v bez palatalizacije⁵⁹; od glagolskih oblika u 2^{jd} imper. *mozi* 194.

Treća palatalizacija potvrđena je samo u tvorbenim sufiksima: *-ac: studenac* 193v, ali i *studenak* 197v, zatim *sudac* 199, G^{mn} *trusci* 197, te *otac* 194v (2x), 195, 196, 197, 198, 200v i *srce* 195, 197v (gdje je već izgubljena svijest o sufiksionalnoj tvorbi); *-ica: golubica* 193, *ptica* 197, *služabnica* 193v, 194, 200. Primjera za neprovedenost treće palatalizacije nema.

Sonant r od **intervokalnog ž** dolazi u prez. gl. *moći* i njegovih izv.: *ne more* 197v, *moret* 194, *proreneš* 198, *prorenite se* 196v, te u čestici za pojačavanje *-re: jere* 196, 197, *nigdare* 194v, 198, *nikore* 197v.

Od primarnih početnih suglasničkih skupova **disimilacijom** se mijenjaju **mn** u **vn** i **zn** u **zl**: *vnogih* 193, *vnogimi* 199v; *zlaminja/zlaminije* 193v (2x), 194v (2x), *zlamenovati* 194v. U ovoj pojavi KL se slaže sa ŽSO, ZL i Zo, dok u BL nije zabilježena.⁶⁰

Starija je disimilacija na granici osnove i infinitivnog nastavka potvrđena u: *klasti* 195 (< **kladti*), pa analogno i *izisti* (< **izidti* 'izići'⁶¹) 198.

2. 4. Sekundarni suglasnički skupovi

Sekundarni suglasnički skupovi nastaju nakon ispadanja slaboga poluglasa. U njima se dešavaju razne suglasničke promjene u skladu s jezičnim zakonima: sažimanja, ispadanja, asimilacije, disimilacije. O pravopisu spomenika ovisi koliko su te suglasničke promjene zabilježene. Kao i u većini onodobnih spomenika, u KL se preklapaju morfonološko i fonološko pravopisno načelo.⁶²

Sekundarni skupovi konsonant + j ostaju neizmijenjeni. Grafija je tu je-dnoznačna.⁶³ Potvrđeni su u glagolskim, zbirnim i apstraktnim imenicama na *-je*; u P^{jd} imenica ženskoga roda na suglasnik; u prez. osnovi *vapj-*; u prilogu *tudje*. Za najbrojniju skupinu glagolskih imenica na *-nje* potvrde v. u odj. 1. 1. Ostale potvrde: *pitje* 196v, 197v; *drivje* 199; *veselje* 196v, *zdravje* 194v, 195, 197v (pored *zdravije*, za koje v. odj. 1. 1.); P^{jd} imenica ž. r. na suglasnik: *kripostju* 196, *milostjom* 193v, *moćju* 193v, 194v, 196v, *mudrostju* 197, *ričju* 193v, *solju* 195⁶⁴; prez.

⁵⁹ Kolebanje u provođenju druge palatalizacije u deklinaciji, osobito pridjevskoj, potvrđeno je i u ŽSO, ZL i Zo (D. Malić, 1993, 183; M. Rešetar, Rad 136, 112; G. Ružičić, JF 10, 45-46).

⁶⁰ V. D. Malić, 1993, 200; M. Rešetar, Rad 136, 107; G. Ružičić, JF 10, 34.

⁶¹ U ovom drugom glagolu običniji je razvoj: **izidti* > **izitti* > *iziti*. V. J. Hamm, 1958, 106.

⁶² Opširnije: D. Malić, 1989a, 37-43.

⁶³ Za pojavu fakultativnoga *i* na mjestu poluglasa v. odj. 1. 1.

⁶⁴ U primjerima kao *moćju* 193v, 194v, 196v, *ričju* 193v, 196 ni inače u hrvatskom sustavu ne do-

osnova: *vapjuć* (od prez. osnove *vapjij-*) 198v; *tudje* 197 (pored primarnoga *tudije* 197v, 198 /2x/, 198v)⁶⁵.

Za sekundarni skup **čt** samo je jedna potvrda, sa zanimljivom grafijom, koja kao da razlaže afrikatu *č* ispred *t* na njezine sastavne elemente (fonetski zapis), bez gubljenja prvoga *t* u slijedu *tšt*. Pisar teksta kao da se kolebao između morfološkoga i fonološkoga načina zapisivanja ovoga sekundarnoga skupa⁶⁶, pa graf. *potštenje* 196v samo uvjetno možemo čitati *poštenje*.

Sekundarni skupovi **dental + afrikata** uglavnom se pišu bez izmjene skupa: *v dobitci* 197v, *dobitčenomu* 199, *otca* 194v (2x), 195, 196, 197, 198, 200v, *otče* 198v (2x), *sudca* 199, ali ipak *srce* 195, *srca* 197v u riječi u kojoj je izgubljena veza s korijenom *sjd-*.

Slijevanje geminata zabilježeno je na granici prijedloga i imenice: *o/d/ drvja* (graf. *odruya*) 199, te na granici prefiksa i osnove: *isrid* (< *iz-* + *-srěđv* > *issrěđv* > *isrid*) 193v, *znati* (< **vzvznati* 'prepoznati' – v. i odj. 1. 7.) 193.

Ispadanje suglasnika potvrđeno je: na granici osnove i sufiksa za skup *kt*: *nikore* (< *nikvtože*) 197v, za skup *skn*: *pritisnet* (< *pritisnqoti*) 194v, ali nije zabilježeno u skupu *stn*: *prišastna* 194v; na granici prefiksa i osnove ispadanje je potvrđeno za skup *bv*: *obarovati* 193v (2x), 199v, 200, *obratiti* 193v; jednom je potvrđeno na granici prijedloga i imenice: *o/d/ usake* 200, ali i *od vsega* 200. Za ispadanje prijedloznoga i prefiksalnoga *v* (< *v̄, v̄z-*) v. odj. 1. 7. U primarnom skupu *stv* u *božastv/u* 199v (v. i odj. 2. 2.) i *dramats/tvo* 195 vjerojatnije se radi o pisarskim pogreškama nego o ispadanju suglasnika zbog pojednostavnjivanja.

Asimilacija po zvučnosti u prijedlozima se izričajima u hrvatskim latiničkim srednjovjekovnim spomenicima obično ne bilježi (ili se iz grafije ne može razabrati).⁶⁷ Tako su u KL bez asimilacije po zvučnosti zabilježeni prijedložni izričaji: *od ke* 197v, *od tebe* 195, te nedovoljno sigurno *iz koga* (graf. *ischoga*) 197, *z hiž* (graf. *fhiç*) 194, ali ipak jednoznačno: *g zvanju* (graf. *gçanyu* – greškom ispušteno *u = v*) 199v, *z nebes* (graf. *çnebes*) 193.

Na granici prefiksa i osnove asimilacija po zvučnosti ne bilježi se u: *odpušćenje* 195, 200v, *razčinjeni* (graf. *raçcigneni*)⁶⁸ 198v, ali ipak *združen* (graf. *çdruçen*) 195v, *zgora* (graf. *çgora*) 196, *zdravje* (graf. *çdrafye*) 194v, 197v, *zdravo* (graf. *çdrauo*) 200, pa očito tako i s graf. *f*: *zdravje* (graf. *isdrafye* = i *zdravje*) 195 i *zdrav* (graf. *sdraf*) 197v⁶⁹. Nisu sigurni primjeri s prefiksom *iz-/z-*: *iskoreniti* se

lazi do promjena.

⁶⁵ Usp. odj. 1. 1.

⁶⁶ Za supostojanje morfološkoga i fonološkoga zapisivanja toga skupa u ŽSO i ZL, BL v. D. Malić, 1993, 195-196. i M. Rešetar, 1898, Rad 136, 115.

⁶⁷ V. npr. D. Malić, 1989a, 40; 1989b, 163-167.

⁶⁸ U D. Malić 1989a i 1992 pogrešno transkribirano: *raščiñeni*.

⁶⁹ U osnovi *zdrav-* odavno je izgubljena jezična svijest o prefiksnoj tvorenici jer se korijenski dio *drav-* nigdje ne pojavljuje samostalno. U stsl. još je zabilježeno: *svdrav̄, svdravije*. – ER I, 646,

199, *iskupiti* 196v, *ispuštenije* 195v, *istočnik* 195v; *spovidanje* 195v, *spuditi* 194, 194v (sve s graf. *if-, yf-; f-*, koja nije jednoznačna).

Asimilacije ispred sonanta nema, osim ispred *v*: u prijedlogu *zvrhu* (< *svrhu*) dvaput je jednoznačno zabilježena (graf. *čuāchu, čuarhu*) 193, 196v pored više potvrda za lik *svrh/svrhu* (sve s graf. *f*): 193, 196, 196v/193 (2x), 193v, 196v (3x), 199v, 200v. Za lik *zvrhu* u AR se kaže da je dijalekatski čakavski (i kajkavski).⁷⁰ Međutim, u čakavskim glagoljičkim rukopisima potvrđena su oba lika, *svrhu* i *zvrhu*.⁷¹ Teško je reći da li su u narodnim govorima supostojala oba lika, ili je onaj prvi knjiški.

Na granici osnove i sufiksa asimilacija po zvučnosti potvrđena je u: *gdi* 195, 196, 197 (pored *kadi* 193v — s vokalizacijom poluglasa), *nigdare* 194v, 198, ali već spomenuto *nikore* (s ispadanjem jednoga od suglasnika) 197v, *slatka* 197v, te *vazda* 196, *vazdi* 196 (s grafemom *f*, ali uz već izgubljenju tvorbenu vezu s ishodišnim *vs-*). Primjera s neprovedenom asimilacijom po zvučnosti na granici osnove i sufiksa nema.

Asimilacija po mjestu izgovora potvrđena je na granici osnove i sufiksa u: *himba* 199, *višnji* 196 (2x), dok se na granici prefiksa i osnove ne pretpostavlja: *sljubiti* (graf. *sglubitse*⁷² /ʒ^{jd} prez./) 199.

Premda se primarni početni suglasnički skup *mn* disimilacijom mijenja u *vn*⁷³, sekundarni skup *mn* na slogovnoj granici ostaje bez izmjene: *tamnost* 197.

Od **početnih sekundarnih suglasničkih skupova** bez izmjene ostaju:

čl⁷⁴ — *človik* 194, 197, *človičaski* 199v;

gd — *gdi* 195, 196, 197 i posredno u izv. *nigdare* 194v, 198;

gn — posredno u izv.: *zagnan* 195v, *zagnanje* 195v, *prognanje* 195v, 199;

pt — *ptica* 197;

vs — kosi padeži i izv. zamjenice *vas* (primjere v. u odj. 2. 2.)

Za **pojednostavnjivanje** početnoga sekundarnoga skupa *vz* (< *vz-*) + *su-* **glasnički skup** u *zdržanje*⁷⁵ 195v, 199v, *znati* 193 v. odj. 1. 7.

s. v. *zdrāv* navodi da se *drav-* "dovodi u vezu kao prijevoj na o praslav. **dorvo* od *drvo, drijevo...*, dok je *sv* prefiks značenja 'dobar'. Kako se radi o apsolutno slabom položaju poluglasa, on je očito ispaao vrlo rano, tako da dolazi do asimilacije po zvučnosti: *sdr-* > *sdr-* > *zdr-*.

⁷⁰ AR XVII, 401, s. v. *svrhu*.

⁷¹ Npr. u djelima tiskanima u senjskoj tiskari, u hrvatskih protestantskih pisaca, u ispravama. — Ibid., 401-407.

⁷² U D. Malić 1989a i 1992a transkribirano: *zľubit se*.

⁷³ V. odj. 2.3.

⁷⁴ Skup *čl* obično se uzima kao primarni na temelju stsl. lika *člověkъ*. Međutim Skok, ER I, 336, s. v. *čoujek*, na temelju ruskog i nekih bugarskih likova s prednjojezičnim samoglasnikom između *č* i *l* pretpostavlja lik **člověkhъ*, u kojem je poluglas mogao ispasti već u stsl. To je tumačenje uvjerljivo jer se tu radi o tzv. apsolutno slabom položaju poluglasa (v. O. Nedeljković, 1967, 15).

⁷⁵ Primjer pokazuje da se slogotvorni *r* fonetski ne razlikuje od suglasničkoga jer se skup koji ga sadrži ponaša kao svaki drugi suglasnički skup.

2. 5. Suglasničke pojave u posuđenicama

Za palatalni *g* v. odj. 2. 1. Za *f* v. odj. 2. 2.

Grč.-lat. *b* (hebr. podrijetla) češće dolazi kao *b*: *kerubin* 198v; *Abram* 197v, *Abramov* 198v, *Sabaot* 197, 198v, ali ipak *Jakovov* 198v. Ime *Jakov* i izv. i inače dolaze u hrvatskim jezičnim spomenicima i govorima (pored *Jakob* i izv.).⁷⁶ Pored *djabolove* (lat. *diabolus*) 194 osnova *djavl-/dijavl-* češće je potvrđena s *v*: *djavla* 195v, 198, *djavli* 197, *djavlova* 195v, *djavlove* 194v, *djavlovo* 197, *djavle* 198, *djavlove* 195, 199, *djavlovo* 199, *djavlih* 199. Tako je u većini spomenika i u narodnim govorima.⁷⁷

Lat. aspirirani *ch* (u primjerima grč. i hebr. podrijetla) prenosi se kao *k*: *arkanjeli* 198v, *kerubin* 198v.

Lat. *h* se gubi: *ebrajski* (lat. *hebreicus*) 193v, *osana* (lat. *hosanna*) 198v; *Abram* (lat. *Abraham*) 197v, *Abramov* 198v, *Jivan* (lat. *Johannes*) 193 (2x), 193v.

Za grč.-lat. (hebr. podrijetla) intervokalni *s* i *s* ispred sonanata pretpostavlja se lat. izgovor *z*, koji je sigurno potvrđen u *Izmael* (graf. *içmael*) 197v, dok se graf. *f*, koja nije jednoznačna, piše u: *Izakov* 198v, *Majzes* 198, *izraelski* 193v, *Mezopotanija* 197v, ali vjer. ipak *Asmodej* 198, što je i inače češće u hrv. tradiciji.⁷⁸

Za suglasnički skup *st* u *apostol* (graf. *L^{jd} apostolu*) 195 kao biblijskom terminu u obrednom se tekstu ne pretpostavlja zamjena u *št*.

Do *n* umj. *m* u *Mezopotanija* 197v vjer. je došlo pogrešnim razrješavanjem titule pri prepisivanju. Isti slučaj mogao bi biti i u *kerubin* i *serafin* 198v za *N^{mn}*: ... *koga hvalet anjeli i arhanjeli, kerubin i serafin* prema nekom vrlo starom predlošku što je mogao imati hebr. množinski nastavak *-im*, koji je kasnije u lat. zamiñjen jedninskim *-inus* > hrv. *-in*.⁷⁹

3. Zaključak

Po svojim glasovnim crtama KL se podudara s ostalim sjevernodalmatinskim (srednjočakavskim) spomenicima, koji se — zbog središnjeg duhovnog i kulturnog značenja Zadra — ubrajaju u zadarski književnojezični krug. Matica, koja mu je zajednička sa ZL, očito je vrlo stara, što pokazuju, s jedne strane, mnoga nejasna mjesta u tekstu, a s druge strane primjeri kao *ebrajski* s tragovima starogrčkoga čitanja, te *kerubin* i *serafin* prema hebr. nominativu množine umj. hrv. *kerubini* i *serafini*.

⁷⁶ V. AR IV, 487-488, s. v. 1. *Jakov*, 1. *Jakova*, *Jakovac*, *Jakovač*, *Jakovci*, *Jakovčić*, 1. *Jakovica*, 2. *Jakovica*, *Jakovičić*, *Jakovle*, *Jakovlev*, *Jakovlić*, *Jakovov*, *jakovski*.

⁷⁷ V. AR II, 958-959, i III, 1-2, s. v. *đavao*, *đavaoski*, *đavaostvo*, *đavlekati*, *đavlić*, *đavlina*, *đavlov*, *đavli*, *đavo* i dr.

⁷⁸ V. AR I, 115, s. v. *Asmadej*, *Asmodej*, *Asmoden* (ovaj posljednji lik iz Barakovića) pored *Azmodeo* u P. B. Bakšića, pisca 17. st., za kojega se ne zna točno odakle je.

⁷⁹ ER I, 665, s. v. *heruvim* i III, 223, s. v. *serafim*.

U određenim neslaganjima u navedenim spomenicima, kao npr. u refleksi-
ma jata, ne mora se tražiti narodna jezična osnova pisca/pisara pojedinoga od
tekstova. Ono može biti i posljedica svjesnoga književnojezičnog izabiranja izme-
đu mogućnosti što ih govori navedenoga ikavsko-ekavskoga područja pružaju,
radi postizanja određenih stilskih efekata. Traženje samo dijalekatske slike
mjesta i vremena nastanka spomenika danas je u jezičnopovijesnoj znanosti
prevladano. Na pisani se tekst gleda prvenstveno kao na književnojezičnu
tvorevinu.

Današnja nemogućnost da se na temelju grafije sa sigurnošću odrede neke
suglasničke pojave u posuđenicama (u prvom redu kolebanje u čitanju *s/z* napisa-
nih grafemom *f*) u ono je vrijeme mogla biti prednost za pisani tekst kao književ-
nojezično ostvarenje: oni koji su čitali, znali su narodni izgovorni lik, a grafija se
nije udaljavala od uobičajene latinske (i time evropske) tradicije.

GRAMATIČKE I OPĆE KRATICE

- akt. — aktivni
- anal. — analogijom
- aor. — aorist, aoristni
- bibl. jed. — bibliografska jedinica
- crsl. — crkvenoslavenski (hrvatske redakcije)
- čak. — čakavski
- D — dativ
- d. — dalje
- djl. — dijalekatski
- G — genitiv
- g. — godina
- germ. — germanski
- glag. — glagoljica, glagoljički
- got. — gotski
- hrv. — hrvatski
- imper. — imperativ
- inf. — infinitiv
- izv. — izvedenica
- jd — jednina
- JM — Jakubinski-Meyerov
- L — lokativ
- mn — množina
- odj. — odjeljak
- posuđ. — posuđenica
- prez. — prezent, prezentski

ptc. — particip
prasl. — praslavenski
slož. — složenica
st. — stoljeće
stsl. — staroslavenski (općeslavenski književni)
umj. — umjesto
usp. — usporedi
v. — vidi

KRATICE CITIRANIH DJELA I SPOMENIKA

AR — *Akademijin rječnik* v. bibl. jed. 27
ER — *Etimologijski rječnik* v. bibl. jed. 29
BL — *Bernardinav lekcionar*, Split 1495.
KL — *Odlomak Korčulanskoga lekcionara*, sjevernodalmatinsko područje, 80-e godine 14. st.
PL — *Povaljska listina*, Brač 1250.
RiZ — *„Red i zakon“* zadarskih dominikanki iz 1345. g.
RL — *Ranjinin lekcionar*, Dubrovnik 1508.
ŠM — *Šibeska molitva*, Šibenik, 80-e godine 14. st.
VZ — *Vinodolski zakonik*, Novi Vinodolski 1288. (prijepis 16. st., glag.)
Z — *Zadarski lekcionar* (samo u citiranju)
ZL — *Zadarski lekcionar*, 15. st.
Zo — *Zoranićeve „Planine“*, Zadar 1526.
ŽSO — *Žića svetih otaca*, sjevernodalmatinsko područje, oko 1400. g.

LITERATURA

1. Fancev, Franjo: *Latinički spomenici hrvatske crkvene književnosti 14 i 15 v. i njihov odnos prema crkvenoslovenskoj književnosti hrvatske glagolske crkve*, odjeljak 3 *Fragment Korčulanskoga lekcionara. Korčulanske glose*, u: *Vatikanski Hrvatski molitvenik i Dubrovački psaltir — dva latinicom pisana spomenika hrvatske proze 14 i 15 vijeka*, Djela JAZU, knj. XXXI, Zagreb 1934.
2. Finka, Božidar (1977): *Dugootočki čakavski govori*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 4, JAZU, Zagreb 1977, str. 7-78.
3. *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja, knjiga LV, *Odjeljenje društvenih nauka*, knjiga 9, Sarajevo 1981.
4. Hamm, Josip (1958): *Staroslavenska gramatika*, Zagreb 1958.

5. Hercigonja, Eduard (1983): *Prilog istraživanju ikavsko-ekavske zakonitosti u čakavštini 15. stoljeća*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju 18, Zagreb 1983, str. 1-42.
6. Ivšić, Stjepan (1970): *Slavenska poredbena gramatika*, Priredili Josip Vrana i Radoslav Katičić, ŠK, Zagreb 1970.
7. Kušar, Marcel (1894): *Rapski dijalekat*, Rad JAZU CXVIII, Zagreb 1894, str. 1-54.
8. Lisac, Josip (1979): *Refleksi jata u jeziku J. Barakovića u usporedbi s jezikom P. Zoranića*, Jurju Barakoviću o tristošedesetoj obljetnici smrti, Posebno izdanje "Zadarske revije", Zadar 1979, str. 39-60.
9. Malić, Dragica (1988): *Povaljska listina kao jezični spomenik*, Biblioteka HFD, knj. 17, Zagreb 1988.
10. Malić, Dragica (1989a): *Prilog istraživanju hrvatske latiničke književnosti 14. stoljeća – Odlomak Korčulanskoga lektionara [Pokušaj čitanja i (orto)grafijska obilježja]*, Croatica – Prinosi proučavanju hrvatske književnosti, god. XX, br. 31-32, Zagreb 1989, str. 7-56.
11. Malić, Dragica (1989b): *Grafija i pravopis hrvatskog latiničkog rukopisa 14. stoljeća "Žića sv. otaca"*, Rasprave Zavoda za jezik 15, Zagreb 1989, str. 129-177.
12. Malić, Dragica (1990): *Refleksi jata u "Žićima svetih otaca"*, Rasprave Zavoda za jezik 16, Zagreb 1990, str. 115-149.
13. Malić, Dragica (1991): *Samoglasničke pojave u "Žićima svetih otaca"*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 17, Zagreb 1991, str. 83-122.
14. Malić, Dragica (1992a): *Kompjutorska obrada starohrvatskog latiničkog rukopisa "Odlomak Korčulanskoga lektionara" – Tekst, Abecedni čestotni rječnik, Abecedna konkordancija, Odostražna konkordancija, Napomene*, Zagreb 1992. – pristupačno u Zavodu za hrvatski jezik HFI u Zagrebu i u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu.
15. Malić, Dragica (1992b): *Crkvenoslavenska jezična tradicija u hrvatskim latiničkim rukopisima 14. stoljeća*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 18, Zagreb 1992, str. 99-117.
16. Malić, Dragica (1993): *Konsonantizam "Žića svetih otaca"*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 19, Zagreb 1993, str. 179-212.
17. Malić, Dragica (1994): *Rječnik Odlomka Korčulanskoga lektionara*, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik, Zagreb 1994, 155-196.
18. Manojlović, Svetozar (1964): *Ekavizmi u zadarskim tekstovima XIV-XVII stoljeća*, Radovi Naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. XXIV, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 8, Sarajevo 1964, str. 95-106.
19. Manojlović, Svetozar N. (1970): *Sudari ekavizama i ikavizama na ostrvu Silbi*, Radovi Akademije nauka Bosne i Hercegovine, knj. XXXVIII, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 13, Sarajevo 1970, str. 153-183.

20. Manojlović, Svetozar N. (1983): *O supstitutima glasa jat (ě) u Zadarskom lekcionaru i u čakavštini uopće*, Južnoslovenski filolog XXXIX, Beograd 1983, str. 179-196.
21. Melich, Jánostól (1903): *Misekönyv a XIV. századból*, Magyar könyvszemle, XI, Budapest 1903, str. 36-64.
22. Moguš, Milan: *Čakavsko narječje*, ŠK, Zagreb 1977.
23. Moguš, Milan (1988): *Rječnik Marulićeve "Judite"*, u: Marko Marulić: *Judita*, Sabrana djela Marka Marulića, knj. I, Splitski književni krug, Split 1988.
24. Nedeljković, Olga (1967): *Poluglasovi u staroslavenskim epigrafskim spomenicima*, Slovo 17, Zagreb 1967, str. 5-36.
25. Rešetar, Milan (1898): *Primorski lekcionari XV. vijeka*, Rad JAZU, knj. CXXXIV i CXXXVI, Zagreb 1898, str. 80-160. i 90-199.
26. Rešetar, Milan (1894): *Zadarski i Rašinin lekcionar*, Djela JAZU XIII, Zagreb 1894.
27. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. I-XXIII, JAZU, Zagreb 1880-1976. — kratica AR.
28. Ružičić, Gojko S. (1930-1931): *Jezik Petra Zoranića — Zadarski dijalekat u početku 16. veka*, Južnoslovenski filolog 9 i 10, Beograd 1930. i 1931, str. 1-92. i 1-90.
29. Skok, Petar (1971-1974): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, JAZU, Zagreb 1971-1974. — kratica ER.

Summary

SOUND FEATURES IN "THE FRAGMENT OF THE KORČULA LECTONARY"

In the fragment of the Korčula Lectionary the sound features characteristic of middle akavian (middle Dalmatian) area and of the time of origin of the monument – the 14th century occur. Characteristic vowel features in this lectionary are: akavian strong vocality; ikavian-ekavian reflex of jat with the dominance of the ikavian reflex $e > a$, $ra > re$; the pronunciation of syllable-forming r and l as in the Croatian glagolitic tradition: r , $l + šva$, as well as the dialectal reflex $((l)) > u$; prejotation of the initial i , partial deletion of the initial i in the adverb/prefix iz ; the occurrence of the more recent form of the preposition u near $v < vb$.

The characteristic consonantal features in the lectionary are: Proto Slavic $*d'$ and Greak/Latin palatal g give j ; $*sk'$, $*st'$ $> šć$, $*zg'$ $> žj$; consonant v is easily deleted, regularly in the prefix $vbz-$ $> vz-$ $> z-$; f occurs only in loan words; intervocalic $r > ž$; dissimilation $zn > zl$, $mn > vn$; unaltered secondary consonant clusters *consonant + j* etc.

Key words: vowel, consonant, consonant cluster semivowel, jat, loan word, omitting, consonation, contraction, deletion, prejotation, reflex, vocalisation

Ključne riječi: samoglasnik, suglasnik, suglasnički skup, poluglas, jat, posuđenica; ispadanje, konsonantizacija, kontrakcija, otpadanje, prejotacija, refleks, vokalizacija.